

Ռեզոլուցիոյ եղածները՝ հեշտագին հոտոտելներն էին որոնք կ'առաջնորդեն ծանրագոյն ալ մեղքերու: Ականջի զգայարանքով գործուած մեղքը հեշտալրութիւնն էր: Ծօշափելիքի զգայարանքով եղածները կ'առնեն զանազան ձեւեր՝ որոնց ամէնքին նպատակն է հեշտութեան հաճոյքով զառածիլ: Մարմնի անդամներով եղածներն էին առհասարակ ձեւքի մեղքերը, զողութիւն, զարնել ու ձեծել, քաշկոտել և սպաննել: Ասոնք և վերոյիշեալները մեղքեր են, այսինքն փնասակար են մարդ էակին համար ոչ միայն իրենց պտուղին, այսինքն արդիւնքին մէջ, այլ նաև ու մանաւանդ այն պատճառով որ նման պարագաներուն զգայարանքները և անդամները կը գործածուին Աստուծոյ և բնութենէն իրենց համար սահմանուած բնական և օրինական զերէն տարբեր նպատակի համար: Փոխանակ գործածուելու այն կենսական զերին՝ որուն համար անոնք Աստուծոյ կողմէ տրուած են մեղքի՝ կը ծառայեցուն մարդու վաղանցուկ և վնասակար հաճոյքներու գոհացման համար: Զգայարանքներու և անդամներու այս չարաչար գործածութիւնը կ'իջեցնէ մարդը իր ազատ, բանաւոր և հոգեւոր էակի վեհութենէն: Խանգարում յառաջ կը բերէ մարդու յոյժ իմաստուն կերպով կառուցուած և գեղեցկօրէն յօրինուած ֆիզիքական, մտաւոր և հոգեւոր կառուցուածքին մէջ: Մարդ զգայարանքները և անդամները լոկ հաճոյք արտադրելու համար գործածելով եղծած և խանգարած կ'ըլլայ այն հոյակապ ներդաշնակութիւնը՝ որ Աստուծոյ ստեղծագործ իմաստութիւնը կը ցոլացնէ մարդու ընդհանուր կառուցուածքին մէջ:

Կամաւ և ակամայ, գիտութեամբ և անգիտութեամբ գործուած մեղքերու մեր մէջ և մեզմէ դուրս յառաջ բերած աւերներէն ազատելու մտադրութեամբ՝ թողութիւն հայցենք ամէն ինչ քննող Աստուծոյ: «Փաղսկիներու բնիչ, մեղանցեցի Քեզի դէմ Կամաւ եւ ակամայ, զիտութեամբ եւ անգիտութեամբ: Թողութիւն շնորհէ մեղաւորիս, Որովհետեւ սուրբ աւագանի ծնունդէն մինչեւ այսօր Մեղանցած եմ Քու աստածութեանդ առջեւ: Իմ զգայարաններովս եւ մարմնիս բոլոր անդամներով եւ օղորմէ Քու արարածներդ, եւ ինձի՝ ծանր մեղաւորիս»:

(9)

ՇՆՈՐՀՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՆԵԼՈՒ ՌԻԴԻՂ ՃԱՆԱՊԱՐԶԸ

(ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

«Նմա պարս է անել, եւ ինձ մեղմանալ»

(ՅՈՎՀ. Գ. 30)

Պատմութեան մէջ շատ կրօնական շարժումներ յառաջ եկած են: Քրիստոնէութիւնը այդ շարժումներու մեծագոյնն է: Քրիստոնէական կրօնի շարժումին ոգին, կեդրոնը և գոյութեան պատճառը նոյնինքն մեր Փրկիչն է, Աստուծոյ Որդին՝ Յիսուս Քրիստոս: Սակայն Աստուծոյ նախախնամութիւնը Յիսուսէն անմիջապէս առաջ և իրմէ անմիջապէս յետոյ յարոյց երկու հոգիներ որոնք կարեւոր դեր կատարեցին Քրիստոնէական կրօնի շարժումին մէջ: Յիսուսէ առաջ եկող անձը Յովհաննէս Մկրտիչն է, իսկ Անկէ յետոյ եկողը՝ Պողոս Առաքեալ:

Առաջինը այս շարժումին նախակարապետը եղաւ. երկրորդը՝ կազմակերպիչը: Յովհաննէս այս շարժումին համար գետին պատրաստեց. իսկ Պողոսին վիճակուած էր այս շարժումին հաւատալիքներն ու վարդապետութիւնները ճշդել, զաստուրել և ինչ ինչ գործնական կարեւոր կանոններ սահմանել պաշտամանց մասին:

Ա. — Յովհաննէս Մկրտիչի կենցաղը եւ պատշոյնը. — Յովհաննէս Մկրտիչ առանձնակեց կեանքի մը կը հեռուէր: Հանրային հաւաքոյթներու մէջ չէր երևնար, եփուած տաքուկ կերակուրներ չէր ուտեր, հարսանիքներուն չէր մասնակցեր, ամուսնութեան գաղափարէն հեռու պահած էր ինքզինքը: Իր բոլոր հաճոյքն էր անապատին մէջ աղօթել, խոկալ ու հոգեւոր խորհրդածութիւններով զբաղիլ, և այսպէս աշխարհուրաց կեանք մը ապրիլ:

Յովհաննէս Մկրտիչ, որպէս խոտակրօն մէկը, ուղարկուած իր անհատական մեղքեր, կաշիէ զօտիով մը պնդուած. այս էր միակ հաղուստը: Կը կերակրուէր վայրի մեղրով ու մարախով: Իր մէջ զգացած էր թէ իր կոչումն է մեծական թագաւորութեան գալուստին գետին պատրաստել. ուստի երբ չափահաս եղաւ սկսաւ Յորդանան գետին եզերքը քարոզել և մկրտութիւն կատարել: Իր քարոզութիւնները և կատարած մկրտութիւնները Խորաշէլի մէջ նոր հոգեւոր հետաքրքրութիւն և արթնութիւն յառաջ բերին:

Յովհաննէս Մկրտիչ իր խոտակեաց կեանքով և անկախ ու խիզախ քարոզութեամբ ժողովուրդին վրայ խորունկ տպաւորութիւն կը թողուր. կրօնական եռուզեռ մը ստեղծեց, երբ Յիսուս իբրեւ Մեսիա տակաւին հրապարակ չէր եկած:

Յովհաննէսի երևումը, քարոզութիւնը և մանաւանդ մկրտութիւնը հրէական պաշտօնական շրջանակներուն ուշադրութիւնը գրաւեց, և քահանայական ժողովը պատգամաւորութիւն մը զրկեց անոր հասկնալու համար թէ ո՞վ է ինք: Պատգամաւորներն էին մի քանի քահանաներ և ղեկայողներ՝ որոնք ըրին իրեն չորս հարցումներ: «Դու ակնկալուած Մեսիա՞ն ես»: Յովհաննէս խոստովանեցաւ և ըսաւ. «Ո՛չ»: «Դու Եղիա՞ն ես». դարձեալ ըսաւ, «Ո՛չ»: «Դու մարգարէ՞ն ես». Յովհաննէս կրկին ըսաւ, «Ո՛չ»: Ուրեմն, «ո՞վ ես դուն, որպէսզի պատասխան մը տանինք զմեզ զրկողներուն. դուն քու մասիդ ի՞նչ կ'ըսես»: Յովհաննէս ըսաւ. «Ես Եսայի մարգարէին գուշակած անապատին մէջ բարձրացող ձայնն եմ, և Մեսիայի գալուստը կ'աւետեմ, և Անոր գործունէութեան համար ճամբաները կը հարթեմ»: Պատգամաւորներուն վերջին հարցումը եղաւ. «Եթէ դուն Մեսիան չես, Եղիան չես և մարգարէն չես, հապա ինչո՞ւ կը մկրտես»: Յովհաննէս պատասխանեց և ըսաւ. «Ես կը մկրտեմ ջուրով միայն, բայց ձեր մէջը կա՛յ մէկը զոր դուք հիմա չէք ճանչնար. Անիկա ինձմէ մեծ է. ես Անոր կոչիկներուն կապը քակելու անգամ արժանի չեմ. Նա ձեզ պիտի մկրտէ հոգիով» (Յովհ. Ա. 19-28):

Օր մը, Յովհաննէսի հաւատարիմ աշա-

կերաներէն ոմանք իրեն դիտողութիւն ըրին և ըսին. «Թարթի՛, Յիսուս որ մեզի հետ Յորդանանու անդիլ կողմն էր, որու մասին դուն վկայութիւն տուիր, ահա՛ ինքը կը մկրտէ, և ամէն մարդ իր ետեւէն կ'երթայ», (Յովհ. Գ. 26) հոգ չե՞ս ըներ: Յովհաննէս պատասխանեց. «Մարդ ինքիմէ չի կրնար բան մը ընել եթէ երկինքէն տրուած չըլլայ անոր»: Ուստի մի՛ նախանձիք, մի՛ յուզուիք, իրարանցումի մի՛ մատնուիք թէ Անոր աշակերտները օր ըստ օրէ կը շատնան և իմ աշակերտներս կը պակսին: Անոր յաջողութիւնը ինձի ոչ թէ տխրութիւն, այլ ուրախութիւն կը պատճառէ. «Ես փեսային բարեկամն եմ, և հետեւաբար մասնակից Անոր ուրախութեան»: Ապա իր խօսքերը կնքեց ըսելով. «Նմա պարտ է աճել և ինձ՝ մեղմանալ»: Ան պէտք է հրապարակ իջնէ և ես պէտք է կամաց կամաց քաշուիմ, որովհետեւ իմ առաքելութեանս նպատակը արդէն իսկ աւարտած է: Այս խօսքերով Յովհաննէս կը հաստատէ իր իսկական մեծութիւնը:

Բ. — Ի՞նչ է մեծութիւնը. — Մեծութիւնը սովորականէն տարբեր բարոյական և հոգեւոր բարձր զաւանիշով ապրուած կեանք մըն է: Ըստ կրկերոնի, մեծութեան ուշադրաւ յատկանիշներէն մին տեսիլն է. ըստ Ճան Միլտոնի՝ անձնազոպում. ըստ Էմերսոնի՝ անկեղծութիւն. ըստ Ճանսոնի՝ ուղղամտութիւն. ըստ Թէոտոր Փարքըրի՝ օգտակարութիւն: Իսկ Շէյքսպիրի կարծիքով, մեծութեան ամենամեծ յատկանիշը ինքնաճանաչումն է: Իրմէ առաջ Սոկրատ ըսեր էր. «Մանիք զեղ»: Նափօլէօն Պոնաբարթ սովորութիւն ունէր զրեթէ նոյնը կրկնել իր զինուորներուն տարբեր խօսքերով. «Դիցե՛ք մեր սահմանները». այսինքն յաջողութիւններու և ձախօղութիւններու ատեն մի՛ կորսնցնէք ձեր առողջ գատողութիւնը, ձեր չափը մի՛ անցնիք:

Ուրեմն տարբեր մարդիկ, տարբեր ժամանակներու մէջ, մեծութեան ուշադրաւ յատկանիշները տարբեր կերպով մատնանշած են: Սակայն վերոյիշեալ բոլոր յատկանիշները միանալով զիրար կը լրացնեն ու մեծ մարդու իրական արժանիքը երեւան կը բերեն:

Ուրիշ մեծ անձերու և Յիսուսի միջև

տարբերություններ սա է որ՝ անոնցմէ ոմանք մեծութեան այսինչ և ոմանք այնինչ յատկութիւնը միայն ունին, քայց Յիսուս՝ իրրեկ Աստուածորդի, իր նկարագրին մէջ այս բոլորը ներդաշնակօրէն ունէր: Աւստի Անոր կեանքը իտէալ տիպար մըն է մեզի համար: Յիսուս խեղապէս այս մարմինի մէջ կրցաւ ապրիլ այս իտէալ կեանքը՝ որ ինք է մեծութեան բարձր յատկանիշներով, և որով ցոյց տուաւ մեզի թէ մարդկային կեանքը կարելիութիւններ ունի սոյն բարձրագոյն կենցաղը իրականացնելու համար: Եւ քանի որ Յիսուս կրցաւ ապրիլ մարմինի մէջ այս բարձրագոյն կեանքը, ուստի մեզի համար ալ կարելիութիւնը ստեղծուած է հետեւիլ Անոր իրրեկ մեր գերագոյն իտէալին:

Դ. — Մեծութիւնը ձեռք բերելու համար աւստիանիկ մարդոց գործածած սխալ կերպերը. — Մարդիկ ընդհանրապէս մեծութեան հասնելու կը փնտռեն երեք տարբեր միջոցներով:

Նախ՝ աշխարհիկ արժէքներու տիրանալ փնտրելով: Աշխարհիկ արժէքները ըսելով կը հասկնանք հարստութիւն, բարձր դարգացում, ընկերային դիրք, փառք, պատիւ, պիւճանք, և այլն: Ոմանք կը խորհին թէ որքան հարստանան՝ նոյնքան մեծ մարդ կ'ըլլան. ուստի ամէն միջոց կը գործածեն, շիտակ կամ սխալ, որ հարստութիւն ձեռք բերեն և այսպէս մարդոց մէջ աչքի զարնող դիրքերու տիրանան: Ոմանք ալ ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնեն որ հմտութեան ճօրս պաշար ունենան, և կը խորհին թէ այդ կերպով կարող են մեծութեան հասնիլ: Իսկ ուրիշներ ուղիղ կամ սխալ ամէն միջոցի կը դիմեն որ ընկերային, ազգային, քաղաքական ու եկեղեցական ասպարէզներու մէջ բարձր դիրքերու հասնին, աթոռներու տիրանան, փառք, պատիւ ու յարգանք վայելեն, և որով կը խորհին թէ ժողովուրդին մէջ ուշագրաւ մարդ կ'ըլլան: Առիկա մեծութեան հասնելու համար սխալ ճամբայ է: Թէպէտեւ հարըստութիւնը, դատաւարակութիւնը և ընկերային բարձր դիրքերն ու տիտղոսները արհամարհելի բաներ չեն և կրնան անհատները մեծութեան առաջնորդել, եթէ չիտակ գործածուին, սակայն և այնպէս չեն կրնար մեծութեան չափանիշն ըլլալ և մե-

ծութեան իրական ազդակները հանդիսանալ:

Աւելորդ է հաս փաստել թէ մարդ մը եթէ իր մէջ հոգիի մեծութիւնը չունի և սրտի ազնուութիւնն զուրկ է, դրամի առատութիւնը, հմտութեան ճօրսութիւնը, ընկերային բարձր դիրքը և կամ արտաքին ու աշխարհիկ արժէքներ չեն կրնար զինքը մեծ մարդ ընել: Եթէ ծագ մը պտղատու չէ, իր ճիւղերուն վրայ պտուղներ չարելով զայն պտղատու ծառի մը չենք կրնար վերածել: Մեծ մարդը իր հոգիով, նկարագրով և բնութեամբ մեծ է, և ոչ թէ աշխարհիկ արժէքներուն իրեն տուած վարկովը: Հայր մը անառակ զաւակ մը ունէր, և միշտ կ'ըսէր անոր. «Տղաս, դուն մարդ չես կրնար ըլլալ», վասնզի չէր ապրիւր հոր բարոյական ցուցմունքներուն համաձայն: Տղան ուրիշ երկիր կը գաղթէ, և տարիներ յետոյ մեծ նահանգի մը կառավարիչ կ'ըլլայ, և իրեն համար անուն մը կը շինէ իբրեւ նշանաւոր անձ: Ապա այցելութեան կուգայ իր ծննդավայրը և իր հայրը իր մօտ կը կանչէ, և կը հարցնէ՝ ըսելով. «Հայրիկ, ես գեթ մեծ մարդ եղած չեմ»: Հայրը կը պատասխանէ. «Տղաս, շիտակ է թէ մեծ պաշտօնեայ եղած ես, քայց տակաւին մեծ մարդ եղած չես»:

Երկրորդ՝ մարդիկ մեծութեան հասնելու կը փնտռեն ուրիշները նսեմացնելով: Թուով քիչ չեն անհատներ, ինչպէս ամէն օր կը տեսնենք մեր շուրջը, որոնք կը խորհին թէ ուրիշին համբաւը նսեմացնելով իրենք կարող են աւելի մեծ համբաւի տիրանալ, ուրիշը վարկաբեկելով կարող են աւելի վարկ ձեռք բերել, անպաշտպան ու տկար մէկը իբր սանդուխտ գործածելով, կարող են վեր բարձրանալ: Այլ խօսքով, ասոնք կը փնտռեն ուրիշները պղտիկցնել որ իրենք մեծնան: Ահա՛ այս է պատճառը որ յաճախ առեւտրական մը իր դրացի առեւտրականին վարկը կոտրել կը փնտռայ որպէսզի ինքը աւելի յաջողի: Փաստարան մը իր պաշտօնակից փաստաբաններու մասին աննպաստ գաղափար տարածելու կ'աշխատի որ ինքը աւելի վստահելի ու անուանի մէկը երևնայ: Ուսուցիչ մը իր պաշտօնակից ուսուցիչները բամբասելով կը խորհի թէ ինքը այս կերպով աւելի վարկ կրնայ շահիլ ժողովուրդին մէջ:

Ասիական սակայն սխալ կերպ մըն է յաշնոգութիւն ձեռք բերելու ու մեծնալու համար: Մարդ իր մրցակիցը վարկաբեկելով ոչ միայն չի մեծնար, այլ ընդհակառակը կը փոքրանայ ու կը նուաստանայ: Բրիտանոնէական մեթոտ չէ այս, այլ աշխարհիկ մարդոց հետեւած սխալ կերպն է:

Դաւիթ՝ Դոդրաթը գետին տապալելով, իր ցեղին արժանապատուութեան դրօշակը վեր բարձրացուցած էր: Սաւուդ, իբրեւ օրուան թագաւորը, փոխանակ անոր ցոյց տուած այս քաջագործութիւնը գնահատելու, հալածեց զայն, և նոյնիսկ սպաննելու փորձեր ըրաւ: Իսկ Դաւիթ՝ ընդհակառակը, Սաւուդը սպաննելու պատենութիւն ստանալով հանդերձ չսպաննեց, զանիկա թագաւոր ու Աստուծոյ օժեւալը նկատելով յարգեց ու մեծարեց միշտ: Դաւիթ իսկապէս մեծհոգի ու վեհանձն մէկն էր: Սաւուդ չկրցաւ հոգիի այս մեծութիւնը ունենալ: Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը: Սաւուդ իր մրցակիցը հալածելով ոչ միայն չբարձրացաւ, այլև ինքզինքը նուաստացուց ու պղտիկացուց: Միւս կողմէ, Դաւիթ իր մրցակիցը բարձրացնելով ինքզինքը բարձրացուց, և այս կերպով արժանիք ցոյց տուաւ երկրին թագաւորն ըլլալու: «Մարդ կ'ուզենայ այն, որուն արժանի է» ըսուած է: Դաւիթ արժանիք ցոյց տուաւ մեծնալու ու թագաւոր ըլլալու, և եղաւ. իսկ Սաւուդ նուաստացաւ Աստուծոյ և մարդոց առջև: Ոսկին եթէ ցիւխն մէջ ալ իշնայ՝ կը փայտի ոսկի, իր արժէքէն բան մը չի կորսնցնիր: Մենք ուրիշները վարկաբեկելով անոնց վնաս մը չենք կրնար հասցնել, այլ վնասը մենք մեզի կը հասցնենք ու կը նուաստանանք:

Երոզդ՝ մեծութեան հասնելու համար մարդոց կողմէ ի գործ դրուած միջոցներէն մին ալ իրենց մասին չափազանցուած կամ սուտ յայտարարութիւններ հանել տալուն մէջ է: Երբ թերթի մը աշխատակիցը, իրականութեան հակառակ, մէկու մասին կը գրէ թէ նա քաջ հետաքննող է, յայտնի դիւանագէտ, առաջնակարգ գրագէտ, անշահախնդիր հայրենասէր, կը խորհի թէ ասով կը մեծցնէ զայն հանրութեան առջև: Եւ մարդիկ ալ կան, որոնք գիտնալով հանդերձ թէ իրենք չեն այն ինչ որ կը գրուի կամ կ'ըսուի իրենց մասին, կրկին չեն առարկեր

և ընդհակառակը կ'ուրախանան, խորհելով թէ թերթը իրենց մասին այսպէս գրելուն համար իրենք մեծ մարդոց կարգին կը դասուին: Ասիական նաև սխալ միջոց մըն է մեծութեան հասնելու, և կամ մեր սիրած այսինչ կամ այնինչ բարեկամը մեծցնելու համար: Վասնզի ոչնչութիւնները փառաբանել կամ բարոյական իսկական արժէքները վարկաբեկել թէ՛ անհատները և թէ՛ ազգերը վատասեման կ'առաջնորդեն: Թերթի թղթակից մը մարդու մը անուան չուրջ աւելորդ գովեստներ չոստելով թէ՛ ինքզինքը կը պղտիկցնէ և թէ՛ այն մարդը: Իրական մեծ մարդիկ չեն արտօնիր որ թերթեր և անհատներ իրենց անուան չուրջ նման անհիմն գովեստներ հիւսեն: Ասիկա իրական մեծութեան մը ոչ միայն հաճոյք չտար այլ նաև զգուշանք իսկ կը պատճառէ:

Դ. — Մեծութեան հասնելու ուղիղ նաւագարհր. — Մեծութեան հասնելու շիտակ ճամբան խոնարհիլ և ուրիշները բարձրացնել է: Այս ճանապարհը թէ՛ բանաւոր է, թէ՛ ուղիղ և քրիստոնէավայել: Այս ճանապարհէն քալողը մեծութիւնը չի չափեր աշխարհիկ արժէքներով ու չափանիշներով, և ո՛չ ալ կը փնայ զայն ձեռք բերել իր հակառակորդները հալածելով, այլ կը փնտռէ մեծութիւնը ուրիշները բարձրացնելու և ազնուացնելու մէջ:

Յիսուս Բրիտոս, որ առաջնորդն է մեր կեանքին, այս ճամբայէն քալից: Վայրկեան մը դիտեցէք Անոր կեանքը, Բեթղեհէմի մօտէն մինչև Գողգոթայի խաչը, ուրիշներու բարեխառնութեան համար նուիրում մը եղած է այն: Յիսուս մեծ էր, բայց մեծութեան վրայ բնաւ չխորհեցաւ, միշտ ու ամէն ատեն ոչ թէ իր անձը, այլ ուրիշներուն անձը մեծցնելու վրայ խորհեցաւ, աղօթեց և զօրձեց: Եւ այսպէս իր մեծութիւնը ինքնաբերաբար ի յայտ բերաւ և մարդկութեան Փրկիչը եղաւ, ու երբ երկինք բարձրացաւ՝ նստաւ Աստուծոյ աջ կողմը փառօք բազմօք և յաղթապանձ: Հեղինակ մը կ'ըսէ. «Մեծ եմ այն հոգիներ»՝ որոնք իրենց մեծութեան վրայ երբեք չեն խորհիր: Մեծութիւնը չուրջ մը կը նմանի, որքան անոր ետեւէն վազենք նոյնքան ան մեզմէ հեռու կը փախչի, բայց երբ զայն մոռնանք ու մեր ետեւը ձգենք, մեզի կը հետեւի իբրեւ մեր անբաժան ընկերը:

Հետեւեալ մանրամասն պը ցոյց կուտայ իրական մեծութիւնը: «Վերքթոր Հիւկօ երբ Փարիզի Արքայական հրապարակին վրայ կը բնակէր, ստացաւ նամակ մը. որուն պահարանին վրայ գրուած էր. «Գարուս մեծագոյն բանաստեղծին»: Նամակարերը յայտնապէս գրականութեան ծանօթ մէկն էր և, առանց վարանելու, նամակը յանձնեց «Թշուառներ»-ու հեղինակին: Սակայն Վերքթոր Հիւկօ միայն մեծ գրող մը չէր, այլ նաև շատ փափկանկատ մարդ մը: Աւտի նամակը մեծ պահարանի մը մէջ գրաւ և զրկեց Համարթինի, որ իրեն նման հոգեկաւոր բանաստեղծ էր և կը բնակէր Համարարանի փողոցին վրայ: Նամակին կցեց երկտող մը ըսելով. «Այս նամակը սխալմամբ ինծի եկած է. ձեզի ուղղուած է»: Բայց Համարթին ալ նուազ ազնիւ մէկը չէր, անմիջապէս պատասխանեց. «Սիրելի Վերքթոր, հրաշալի կը գրէք, սակայն կարգաւ չէք գիտեր: Փառքը Արքայական հրապարակին վրայ կը բնակի, իսկ Համարարանի փողոցին վրայ միայն բարեկամութիւնը կ'ապրի» (Կոչնակ, 1959, Օգոստոս 29): Առաքեալը կը պատուիրէ. «Պատուելու մէջ զիրար գերազանցեցէք»: Ո՞ւր են արդեօք սա մեր օրերուն այն մեծերը՝ որոնք պատիւը ուրիշին անցընելու համար իրարու հետ կը մրցին: Ստոյգ է, մրցում մը կայ, բայց մրցումը՝ պատիւը իրարու ձեռքէ խլելու համար է գրեթէ միշտ:

Վերադառնանք Յովհաննէս Մկրտիչի կեանքին՝ որով սկսանք մեր գրութիւնը: Յովհաննէս Յարգանան գետին եզերքը մկրտութիւն կ'ընէր. քիչ մը անդին Յիսուս և իր աշակերտները նոյնպէս մկրտութիւն կ'ընէին: Յովհաննէս Յիսուսի կեանքին մէջ մեծութիւն կը տեսնէր և զայն կը պատմէր իր աշակերտներուն: Ասկա պատճառ կը դառնար որ իր աշակերտները Յիսուսի յարէին, և օր ըստ օրէ իրենները թուով պակսէին, և Յիսուսինները աւելնային: Աշխարհի մարդիկ ընդհանրապէս կը նախանձին իրենց պաշտօնակիցին յաջողութիւնը տեսնելով, բայց Յովհաննէս Մկրտիչ ոչ միայն չէր նախանձեր, այլ կ'ուրախանար Յիսուսի յաջողութիւնը զիտելով: Իր մեծութեան վրայ մէկ բողբ իսկ չէր խորհեր, այլ Յիսուսը փառաւորելու ու մեծ-

ցնելու կը ջանար: Յովհաննէս Յիսուսը մեծցուցած ըլլար կամ ոչ, Ան մեծ էր արդէն, բայց ասկա ընելով Յովհաննէս Մկրտիչ անգիտակցաբար իր հոգին մեծութիւնը երեան կը հանէր: Այս էր ահա՝ պատճառը որ Յովհաննէս մեծցաւ և մեծ զիրք գրաւեց քրիստոնէական Եկեղեցիի և պատմութեան մէջ: Թէ և ինքիւրեն վարկ մը չէր տար, համեստ էր հոգիով, սակայն արդէն իր մեծութիւնը այս խոնարհութեան մէջ էր:

Յակոբոս առաքեալ կ'ըսէ. «Տիրոջ առջև խոնարհեցէք և Ան ձեզ պիտի բարձրացնէ»: Յովհաննէս իսկապէս խոնարհեցաւ Աստուծոյ առջև և նոյն համեմատութեամբ ալ մեծցաւ ու բարձրացաւ: Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչի մասին կ'արտայայտուի այսպէս. «Յովհաննէս կիներէն ճնամներուն մեջ ամենէն մեծ անձնաւորութիւնն է: Մարգարէ մըն է, բայց մարգարէն ալ աւելի մեծ մէկը» (Մատթ., ԺԱ., 9-11): Յովհաննէս Մկրտիչ մեծցաւ, վասնզի մեծութեան տանող շիտակ ճանապարհէն քալեց:

Կ'ուզե՞ս մեծնալ, բարձրանալ, հոգիի ազնուութիւն ցոյց տալ և հոգեւոր կեանքի բարձր ոլորտները սաւառնիլ. — մի՛ քալեր ուրիշ ճանապարհէ, այլ Յովհաննէս Մկրտիչի քալած այս շիտակ արահետէն: Մոռցի՛ր անձգ, ետդ. մոռցի՛ր մեծութեան նկատմամբ աշխարհիկ փառասիրութիւններդ. մոռցի՛ր նաև անցաւոր արժէքներու ժամանակաւոր հրապոյրներն ու վաղանցուկ շարքները. ու Յովհաննէս Մկրտիչի նման Յիսուս Քրիստոսը մեծարէ՛, և խոնարհ ու հեղ հոգիով նուրիշ ինքզինքդ ուրիշները բարձրացնելու ու մեծցնելու նուիրական գործին: Յիսուսը մեծարել կը նշանակէ Անոր ոգին իւրացնել, Անոր հետ ապրիլ, Անոր հետ քալել, Անոր հետ գործել և Անոր հետ ներքին հաղորդակցութիւն ունենալ միշտ: Եթէ կրցար այսպէս ընել, ահա՛ քուկդ է բարձրագոյն կեանքի ներքին անդորր վիճակը, որտի անհուն զոհունակութիւնը, հոգեւոր կեանքի բարձր ներշնչումներն ու տեսիլները, և հետեւաբար իրական մեծութիւնը:

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

Յրէզնօ, Գալիլի.